

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ДЕРЖАВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Боярченко А. С. Особливості формування капіталу державними підприємствами вугільної галузі. У статті висвітлюються основні проблеми, що склалися на сьогоднішній день у вугільній галузі України в плані формування капіталу державними вугільними підприємствами. Розкриваються моменти щодо приватизації, залученні додаткового капіталу. Надається спроба застосуванню механізму співпраці державного та приватного секторів, використовуючи інститут концесій у сфері корпоративної розробки шахтного поля.

Ключові слова: ШАХТА, ПРИВАТИЗАЦІЯ, ВУГІЛЛЯ, ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА, ПАРТНЕРСТВО.

Boyarchenko A. Features of the formation of public enterprises of coal industry. The article covers the main issues that emerged today in the coal industry of Ukraine in terms of the formation of state-owned coal enterprises. Reveal aspects of privatization, attracting extral capital. Available attempt to use the mechanism of cooperation between public and private sectors, using the Institute of concessions in corporate development mine field.

Key worlds MAIN , PRIVATISATION, COAL, GOVERNMENT SUPPORT AND PARTNERSHIP.

Увага світової енергетики сконцентрувалась на вугільній галузі ще з початку 2000 року, і якщо видобуток вугілля в світі досяг 4,6 млрд. т., то в Україні, навпаки він знизився. Тому виникла необхідність проведення багатогранних реформ в усіх сферах функціонування вугільної промисловості та пошук більш ефективної організації роботи використання матеріальних ресурсів.

. Проблемами вугільної галузі займаються багато вчених як закордонних, так і українських. Особливу увагу необхідно приділити дослідженням Д. Ю. Череватського, котрий у своїх роботах приділяє увагу механізму взаємодії державних шахт з приватними підприємствами в сфері сумісних розробок шахтного поля, А. І. Кабанов, в своїх роботах також надає увагу залученню недержавних інвестицій, створенню інституту концесій.

Проблеми розвитку вугільної промисловості України сьогодні характеризуються надзвичайною

Метою статті є аналіз діяльності вугільних підприємств, обґрунтування необхідності залучення додаткового капіталу із зовнішніх джерел для подальшого функціонування підприємств вугільної галузі актуальністю і складністю. Обсяг видобутку вугілля у порівнянні з максимальним показником у минулому (1976 рік – 218,2 млн. т) знизився майже вчетверо і в 2009 році становив лише 35 млн. т. (Динаміку обсягів видобутку вугілля можна побачити в таблиці №1.) [1].

Таблиця №1 – Динаміка видобутку вугілля

Динаміка видобутку вугілля			
Рік	Україна тис. тон	Підприємства МВП, тис. тон	Приватні підприємства, тис. тон
2005	78037,7	46143,9	31893,8
2006	80254,1	46385,4	33868,7
2007	75538,7	42193,3	33345,4
2008	77802	43011,6	34790,4
2009	72303,1	38440,3	33862,8
2010	70304,84	35295,44	35009,4

З вищеведеного можна сказати, що видобуток вугілля скорочується досить швидкими темпами, і потрібно впроваджувати ефективні перетворення, щоб зберегти та відновити стратегічне паливо українців.

Інколи від представників металургійних підприємств, основних споживачів вугілля, можна почути, що зменшення пропозиції вітчизняного вугілля можна

легко компенсувати за рахунок імпортування цього ресурсу. Разом з тим, через зміни кон'юнктури на світовому ринку вугілля, імпортування вугілля вже перестає бути привабливою альтернативою [2]. Крім того, збільшення імпорту вугілля обмежується транспортним чинником – вітчизняні порти не спроможні приймати судна місткістю 100 і більше тис. т, які використовуються для транспортування вугілля, існують певні обмеження і постійно зростають тарифи на використання залізничного транспорту. Отже, видобуток вітчизняного вугілля є стратегічним питанням, по суті, складовою національної безпеки.

Разом з тим, на сьогодні існує протиріччя між станом державних вугледобувних підприємств та їхнім значенням у паливно – енергетичному балансі та життєдіяльності шахтарських регіонів. З одного боку, переважна більшість державних вугільних шахт потребує суттєвої державної підтримки. Без неї вони не можуть повноцінно працювати. Наразі майже 50 відсотків фонду оплати праці фінансується з державного бюджету. (Обсяг державної підтримки можна побачити в таблиці №2) [3].

Таблиця №2 – Динаміка обсягів державної підтримки

Показник	Рік					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011 (проект)
Обсяг державної підтримки, усього тис. грн.	43073	75777	142276	94975	150620	120007
з них:						
на собівартість	7405	11965	109928	94975	150620	120007

на придбання гірничошахтного обладнання	25627	36756	10816	-	-	-
---	-------	-------	-------	---	---	---

Як видно з таблиці державна підтримка зростає з кожним роком і за п'ять років збільшилась на 107547 тис. грн. При чому до 2008 року виділялась підтримка на технічне переозброєння, останні 3 роки підтримка йде тільки на собівартість.

З другого боку до 70 відсотків потреби теплових електростанцій України у вугіллі забезпечує державний сектор вугільної промисловості. Саме цей сектор є одним із найважливіших чинників у підтримці енергетичної безпеки держави. Тому виникла необхідність проведення інституціональних перетворень у галузі та пошук нових шляхів більш ефективної організації роботи вугільної галузі. На сьогоднішній день у державній власності усього 17% шахт (менше 30), які працюють беззбитково. Спостерігається така тенденція: приватизовані шахти мають найменші витрати виробництва, а державні – найбільші, тому єдиним виходом з ситуації, що склалася, мала б стати зміна форми виробничих відносин, удосконалення майнових відносин, зміна форм власності, підвищення ефективності управління витратами та капіталом.

Питання щодо наявних можливостей використання джерел формування додаткового капіталу досліджувалися нами на прикладі «Шахтоуправління «Південнодонбаське № 1», але ситуація, що склалася на цьому підприємстві, є досить типовою для інших таких підприємств. За оцінками експертів це підприємство може видобувати вугілля щонайменше наступні 50 років. Разом з тим, підприємство через нестачу інвестиційних ресурсів протягом останніх років вимушено скорочувати видобуток і навіть закрити лаву. Скорочення обсягів виробництва для вугільних підприємств призводить до значного

зростання собівартості вугілля – ефект масштабу діє, так би мовити, у протилежному напрямку.

На основі трендового аналізу доцільно визначити кількісні прогнози щодо тенденцій зміни собівартості і фінансових результатів підприємства.

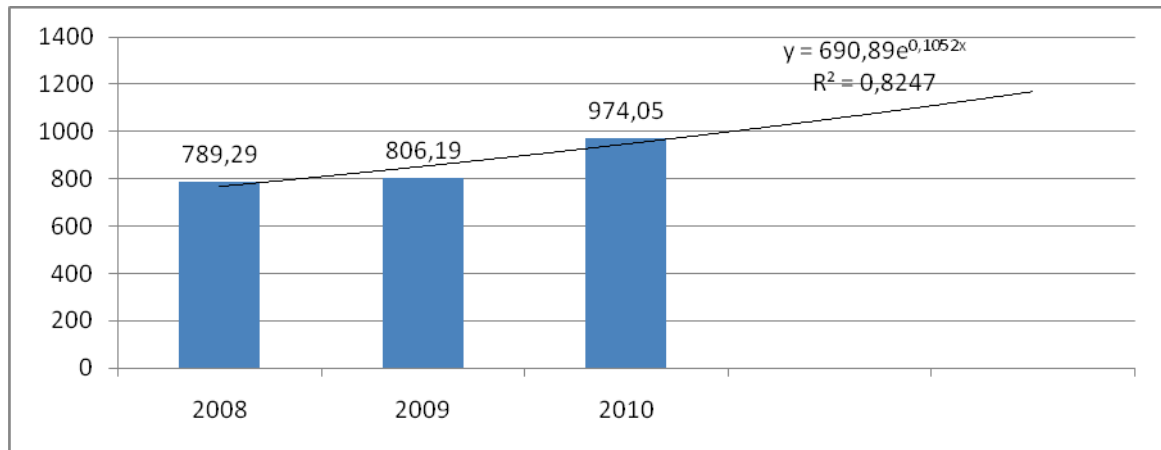

Рисунок 1.1 – Динаміка собівартості 1 тони товарної продукції, грн.

За рахунок зниження видобутку вугілля, собівартість 1 тони продукції починає дуже швидко зростати, за два роки собівартість вугілля збільшилась на 184, 76 грн., тому що постійні витрати не змінюються, перешкоджаючи тим самим розвиток підприємства і їх неможливо скоротити через недостатність фінансування, застарілий фізичний і моральний фонд основних засобів, застарілу технологію видобування вугілля.

При аналізі різних форм функціональної динаміки собівартості 1 тони товарної продукції ДП «Шахтоуправління «Південнодонбаське №1» виявилось, що найбільш добре динаміку цього показника можна змоделювати на основі експоненціального тренду. Оцінка параметрів трендової моделі на основі методу найменших квадратів дозволяє записати її у наступному вигляді:

$$C=690,89e^{0,1052t}, \quad (1)$$

де C – собівартості 1 тони товарної продукції, грн.;

t - порядковий номер періоду ($t = 1$ для 2008 року; $t = 2$ для 2009 року; $t = 3$ для 2010 року).

Прогнозне значення собівартості 1 тони товарної продукції на 2011 рік ($t=4$) становить:

$$C_{2011} = 690,89e^{0,1052 \cdot 4} = 1052,35 \text{ тис. грн.}$$

Прогнозне значення чистого прибутку на 2012 рік ($t=5$) становить:

$$C_{2012} = 690,89e^{0,1052 \cdot 5} = 1169,08 \text{ тис. грн.}$$

Оскільки побудована трендова модель (1) характеризується достатньо високим коефіцієнтом детермінації – $R^2=0,825$, то існує велика ймовірність реалізації визначених прогнозів.

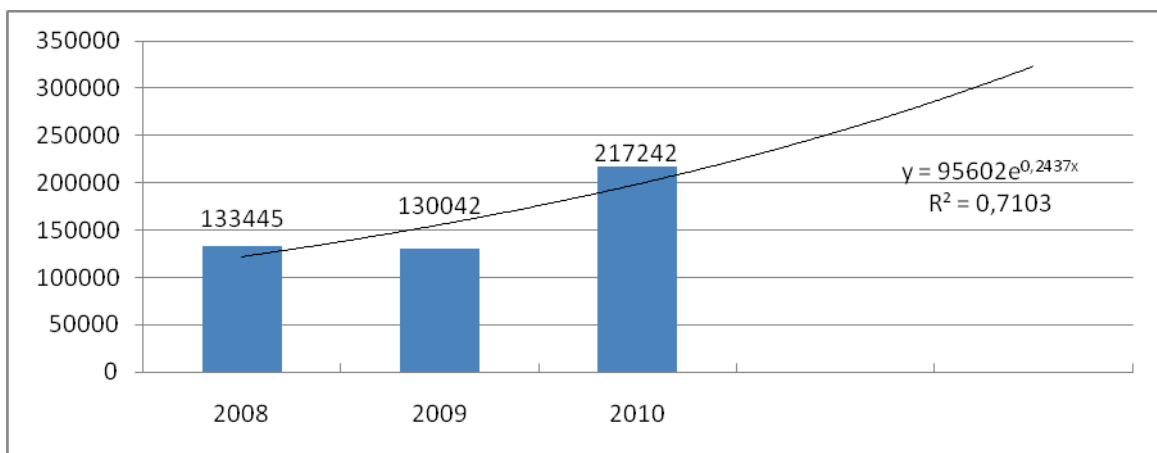

Рисунок 1.2 – Динаміка фінансового результату (збитків) від виробничої діяльності, тис. грн.

Збитки починають зростати з прискореними темпами. Динаміка невтішна. Зростання на 2010 рік склало 217242 тис грн. Де ж взяти вкрай

необхідний додатковий капітал? Підприємство знаходиться у державній власності. Держава витрачає мільярди гривень на дотації вугільним підприємствам, але ці кошти розпорощуються між багатьма підприємствами, їх стає замало для того щоб вирішити наявні технічні проблеми.

При аналізі різних форм функціональної змін фінансових результатів від виробничої діяльності (збитків) ДП «Шахтоуправління «Південнодонбаське №1» виявилось, що найбільш добре динаміку цього показника також можна відобразити на основі експоненціального тренду. Оцінка параметрів трендової моделі на основі методу найменших квадратів дозволяє записати її у наступному вигляді:

$$ЗБ=95602e^{0,2437t}, \quad (2)$$

де ЗБ – збитки від операційної діяльності, тис. грн.;

t - порядковий номер періоду (t =1 для 2008 року; t=2 для 2009 року; t =3 для 2010 року).

Прогнозне значення собівартості 1 тони товарної продукції на 2011 рік (t=4) становить:

$$ЗБ_{2011} = 95602e^{0,2437*4} = 253406 \text{ тис. грн.}$$

Прогнозне значення чистого прибутку на 2012 рік (t=5) становить:

$$ЗБ_{2012} = 95602e^{0,2437*5} = 323336,5 \text{ тис. грн.}$$

Коефіцієнт детермінації для моделі (2) дорівнює $R^2=0,71$, що також дає підстави розглядати визначені прогнози як доволі реалістичні.

Одержані прогнози дають всі підстави стверджувати, що поточний момент є критичним, необхідно якомога швидше вжити заходів спрямованих на збільшення обсягів видобутку вугілля. Разом з тим вирішення цієї проблеми найтісніше пов'язано із залученням додаткового капіталу.

Сподівання на приватизацію теж є марними, оскільки фінансовий стан шахти настільки незадовільний, що вона не є привабливим об'єктом для приватного інвестора. Більшість вітчизняних підприємств не лише не отримує прибутку, а має значні збитки. Отже використати таке внутрішнє джерело формування капіталу як прибуток є неможливим [4,5].

Як аналізоване підприємство, так і схожі до нього мають значну заборгованість перед банками. За таких обставин у підприємств також не має шансів одержувати нові кредити від банків, оскільки вони будуть класифікуватися банками як некредитоспроможні. Таким чином, ті джерела формування капіталу, які використовуються вітчизняними підприємствами є недоступними для «Шахтоуправління «Південнодонбаське № 1» і схожих підприємств вугільної промисловості.

Заслуговує на увагу досвід шахти «Красноармійська-Західна №1», коли в середині дев'яностих років через фінансові ускладнення частина шахтного поля була надана у розробку приватному підприємству, а шахта забезпечувала надання йому технологічних послуг [6, 7]. Видобуток вугілля було відновлено, фінансові показники шахти поліпшали. Навряд чи варто іншим шахтам чекати на такого «рятівника». На нашу думку, безпосередньо трудовий колектив шахти має проявити підприємницьку ініціативу, приймаючи певний ризик, створити нове підприємство, яке не буде мати стільки боргів і обмежень як державна шахта і зможе залучити необхідний позиковий чи власний капітал для придбання нової вугледобувної техніки. Саме це нове, створене трудовим колективом шахти, приватне підприємство і буде зацікавлене у розробці шахтного поля державного державної шахти [8]. Видобуток вугілля відновиться, люди матимуть роботу, а шахта перестане висіти тягарем на плечах держави і досягне позитивних фінансових результатів

Література

1. Підсумки роботи підприємств Мінвуглепрому у 2010 році.-31.05.2011. [Електронний ресурс].- Формат доступу.- <http://www.mvp.gov.ua>
2. Череватский Д.Ю. Конъюнктура мировых угольных рынков и ее влияние на угольную промышленность Украины// Вісник ДонНУ, Серія: Економіка і право.- 2008.- вып 2.- С.- 87-93.
3. Програма „Українське вугілля”: Затверджено постановою Кабінету міністрів від 19 вересня 2001 р. № 1205.- Київ, 2001.- 66с.
4. Л.Л. Стариченко, В.В. Цыкарева, Д.Ю. Дослідження приватизаційних процесів у вітчизняній вугільній промисловості: Наук. Доповідь/ А.І. Кабанов, Л.Л. Стариченко, Д.Ю. Череватский и др.- ІЕП НАН України, 2007.-36 с.
5. Череватский Д.Ю. Приватизация шахт Донбасса в свете конкуренции институтов // Научные труды ДонНТУ. Серия: Экономическая.- 2006.- вып. 103-4.- С. 131-134.
6. Череватский // Экономический механизм взаимодействия шахты и частной фирмы при совместной разработке месторождений // Економічний Вісник Донбасу.-2009.-№1.-С.11-12.
7. Филатов Ю.В., Наумов Ю.В., Лещинский А.А., Череватский Д.Ю., Опыт корпоративной разработки шахтного поля // Уголь Украины.- 2000.-№11.- С.25-28.
8. Інформаційне агенство „Уголь-Інформ”.-14.04.2011.-[Електронний ресурс].- Формат доступу.-
http://www.uus.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=574%3A-l-r-----l--r-010909&ca